

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ได้มีการศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะของผู้นำอำนาจของผู้นำพฤติกรรมของผู้นำแบบต่างๆและในปัจจุบันได้มีการศึกษาภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา โดยพยายามหาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในแต่ละองค์การ หรือในสถานการณ์ต่างๆ มีความแตกต่างจากการบริหารหรือการจัดการอยู่หลายประการกล่าวคือ ถ้าพิจารณาบทบาทหรือหน้าที่ทางการบริหารมีหลักการใหญ่ๆได้แก่ การวางแผน การจัดการ/การจัดระบบ การนำหรือการนำทาง และการควบคุม ซึ่งการนำถือเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารหรือผู้จัดการ แต่จะต้องวางแผนงาน มีการจัดการ/จัดระบบ และควบคุม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอย่างกว้างๆ แล้วภาวะผู้นำจะเกี่ยวข้องกับหน้าที่ทางการบริหารในมุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในขณะที่การวางแผนการจัดการ และการควบคุมนั้นจะเกี่ยวข้องกับมุมมองทางการบริหารงาน ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง การสร้างแรงบันดาลใจ การจูงใจ และการมีอิทธิพล อีกทั้งภาวะผู้นำเป็นลักษณะของการมองอนาคต ในขณะที่การบริหารหรือการจัดการจะเน้นกิจกรรมที่มุ่งปัจจุบันมากกว่า^๑ เหตุผลที่องค์กรหรือหน่วยงานต้องมีผู้นำ (leaders) มีดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์

ประการที่สอง ปัจจัยหรือเงื่อนไขภายในและภายนอกองค์การมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และปัจจัยหรือเงื่อนไขเหล่านี้ โดยทั่วไปมีผลต่อองค์การทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประการที่สาม องค์การอยู่ได้เพราะคน (Human-being) ที่คุณลักษณะต่างๆของบุคคลแต่ละคนมีผลกดดันต่อโครงสร้างขององค์การ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าว หากองค์การหรือหน่วยงานต้องการความเจริญก้าวหน้า องค์การมีความจำเป็นจะต้องมีผู้นำ เพราะความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าขององค์การไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านโครงสร้างเพียงอย่างเดียว หากยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ

^๑ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, ภาวะผู้นำฝ่ายบริการในองค์การ : แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัย, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา หจก, ๒๕๕๓) , หน้า ๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

และผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่ง ที่จะช่วยจัดการหรือบริหารให้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในองค์การหรือหน่วยงานยุติได้ โดยเฉพาะหากผู้นำที่มีประสิทธิผล ที่ทำในสิ่งที่ถูกมากกว่า การทำสิ่งต่างๆให้ถูก ซึ่งในการทำในสิ่งที่ถูกนี้ได้รวมเอาความสามารถที่จะสร้างสรรค์ว่าในอนาคตองค์การควรจะเป็นอย่างไร ซึ่งความสามารถที่จะสื่อสารและได้รับการสนับสนุนจากผู้ร่วมงาน ความสามารถที่จะยืนยันทามแนวทางหรือทิศทางที่เป็นที่พึงปรารถนาแม้ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เลวร้ายก็ตาม และความสามารถที่จะสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมและการได้รับผลลัพธ์ที่เป็นที่พึงปรารถนา^๓

การเป็นผู้นำนั้นเป็นไปได้ไม่ยาก แต่การที่จะเป็นผู้นำที่ดีให้ได้นั้นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของการบังคับบัญชา ภาวะผู้นำ(Leadership) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐกิจหรือภาครัฐ ต้องมีความรู้บางอย่างในทุกอย่าง หรือรู้ทุกอย่างในบางอย่าง "Know Something in Everything" หรือ "Know Everything in Something" สามารถนำไปใช้ได้ในทุกวิชาชีพ ซึ่งมีการกล่าวกันว่าในชีวิตของคนๆ หนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ทำอะไรได้สำเร็จ ๘๐% เกิดจากภาวะผู้นำ อีก ๒๐% เกิดจากวิชาการ หรือเรียกว่า กฎ ๘๐ : ๒๐ ของ Pareto's Law บางตำราบอกว่าไม่มีใครสอนใครได้ในเรื่องภาวะผู้นำ แต่สามารถช่วยเขาให้เรียนรู้ได้(No one can teach anybody in Leadership but we can help them to learn) ซึ่งภาวะผู้นำในด้านใดด้านหนึ่งอาจจะทำได้ดี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องทำได้ดีหมดทุกเรื่อง^๔ นอกจากนี้ ทฤษฎีลักษณะของภาวะผู้นำได้ระบุว่า ๑) ลักษณะทางกาย พบว่า ผู้นำที่เป็นหัวหน้ามักจะมี ความสูงและมีน้ำหนักมาก ๒) ลักษณะทางสติปัญญา พบว่า สติปัญญาและมีความสามารถทางสมองสูงกว่าคนอื่น ๆ ๓) ลักษณะบุคลิกภาพ พบว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว ส่วน ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ พบว่า สไตล์ผู้นำที่มุ่งงานสูง/มุ่งคนสูง จะมีผลการดำเนินงานและความพอใจสูงกว่า สไตล์ผู้นำแบบอื่น แต่กระนั้นการวิจัยอย่างอื่นได้พบว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพอาจจะมุ่งคนสูง/มุ่งงานต่ำ หรือมุ่งคนต่ำ/มุ่งงานสูงขึ้นอยู่กับสถานการณ์^๕ ส่วนทฤษฎีผู้นำเชิงสถานการณ์ อธิบายว่า การกระทำ พิเศษที่ผู้นำสามารถแสดงออกหรือไม่ก็ได้ถ้าผู้นำมีความรู้และทักษะเพียงพอจะสามารถแสดงออกถึงภาวะ

^๓ จุมพล หนีพานิข , ผู้นำ อำนาจ และการเมืองในองค์การ , (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

^๔ สิทธิชัย ฝรั่งทอง , “ภาวะผู้นำ”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.gotoknow.org/posts/387481> [๑๙ มกราคม ๒๕๕๖].

^๕ กิติมา ปรีดีติลล, การบริหารและเทคนิคการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒน์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๖๗-๑๗๓.

ผู้นำได้อย่างเหมาะสมกับเวลาสถานการณ์ได้^๖ และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป หรือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ๑) การใช้บารมี ๒) การบันดาลใจ ๓) การกระตุ้นความคิดเห็น และ ๔) การพิจารณาส่วนบุคคลภายใน และมุ่งที่จะอธิบายการพัฒนาผู้ตามให้เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกอันสูงส่งเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการสร้างสรรค์ความสามารถในการแข่งขันขององค์กรภายใต้สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และมุ่งไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันทั้งของผู้นำและของผู้ตาม^๗

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า ผู้นำมีสองประเภท^๘ คือ ๑) ผู้นำที่อยู่บนหัวคน และ ๒) ผู้นำที่นั่งอยู่ในใจคน ผู้นำจะประสบความสำเร็จได้ก็ต้องมีธรรมะประจำใจโดยธรรมะข้อหนึ่งที่เหมาะสำหรับผู้นำนำไปประยุกต์ใช้ก็คือ “นิวาตะ” ซึ่งหมายถึง ความอ่อนน้อมถ่อมตน นอกจากนี้ ความสำคัญในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” กับคณะสงฆ์นั้นก็มีความสำคัญ เนื่องจากภารกิจพระภิกษุสงฆ์คือการศึกษาพระธรรมวินัย วิปัสสนาให้รู้แจ้งเห็นจริง สามารถประยุกต์ธรรมได้ ทั้งเจริญแผ่เมตตา กรุณา ยกจุดยืน จิต มโน วิญญูญาณ อุทิศตนสร้างสรรค์ปัญญาญาณ สู่ความเป็นผู้นำทางสังฆะ เป็นผู้นำทางจิต มโน วิญญูญาณ และปัญญา ในการนำไปประยุกต์แก้ปัญหาวิกฤตต่างๆ เพื่อประเทศชาติ ปวงชนไทย และมนุษยชาติ^๙ ในโอกาสนี้ขอกล่าวถึงองค์การในพระพุทธศาสนาของไทย ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบการปกครองการบริหารให้มีรูปแบบการบริหารแบบเดียวกับรัฐ โดยรูปแบบการปกครองทางคณะสงฆ์ไทย มีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ คือการปกครองตามพระธรรมวินัย กล่าวคือยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยได้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน คราวใดเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์ จนเป็นเหตุขัดข้องจนต้องพึ่งรัฐ ได้อาศัยอำนาจรัฐเข้าช่วยจัดการแก้ไขขัดข้อง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑^{๑๐} ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหิตลได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔

^๖Crawford, Megan ; Kydd, Lesley ; and Riches, Colin.(Leadership and Teams in Educational Management, 5th ed. Great Britain : Bookcraft. 2002), p. 27.

^๗สมยศ นาวิการ, การบริหารและพฤติกรรมองค์การ, ๒๕๔๐, หน้า ๑๘๘-๒๑๙)

^๘พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖ - ๒๗.

^๙เพชรอริยะ, “แนวทางพัฒนาคณะสงฆ์ไทยให้เข้มแข็ง”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx> [๑๙ มกราคม ๒๕๕๖].

^{๑๐}กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ , คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑ - ๒.

ยกเลิกฉบับแรก เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร ครั้นถึงรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ และต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ปรับปรุงฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๑๑} ซึ่งโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบัน สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นองค์ประมุขแห่งคณะสงฆ์ไทย และดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม นอกจากนั้นยังกระจายการปกครองสงฆ์ไทยออกไปยังส่วนภูมิภาคจำนวน ๑๘ ภาค เพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ของพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ ที่กำหนดให้ตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ขยายไปตามลำดับขั้นตอน คือเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส^{๑๒} ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ภาคที่ ๘ นั้น เป็นเขตการปกครองในกลุ่มอีสานเหนือ ๖ จังหวัด ได้แก่จังหวัดเลย หนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนครและจังหวัดบึงกาฬ โดยมีพระสังฆาธิการผู้ปกครองประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด ๖ รูป รองเจ้าคณะจังหวัด ๑๒ รูป เจ้าคณะอำเภอ ๖๙ รูป รองเจ้าคณะอำเภอ ๘๖ รูป เจ้าคณะตำบล ๓๐๙ รูป และเจ้าอาวาส ๕๐๐ รูป รวมทั้งสิ้น ๙๘๑ รูป โดยพระสังฆาธิการที่อ้างอิงจำนวนที่กล่าวมานั้น ได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ทั้งในฐานะผู้ปกครองสงฆ์ (ผู้นำสงฆ์) และผู้นำทางจิตวิญญาณแก่มวลพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ภาค ๘ จึงขอยกตัวอย่าง “เจ้าคณะภาค”ซึ่งสามารถอธิบายตำแหน่งดังกล่าวมีเนื้อหาโดยย่อ ดังนี้

เจ้าคณะภาค เป็นตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ที่ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งจากสมเด็จพระสังฆราช โดยผ่านมติการเห็นชอบของมหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดต่างๆ ในเขตภาคการปกครองของตนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม ดังนี้^{๑๓}

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๒}คณาจารย์, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๓-๖๕.

^{๑๓}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, “เจ้าคณะภาค”, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://th.wikipedia.org/wiki/> [๑๙ มกราคม ๒๕๕๖].

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

โดยช่วงเวลากว่า ๒ ทศวรรษ มาแล้ว มีการศึกษา และพัฒนา ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ และภาวะผู้นำ อย่างกว้างขวาง ด้วยบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เข้าสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทของพระสงฆ์ จึงเป็นที่น่าจับตามองอย่างยิ่ง ในการปกครองคณะสงฆ์จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่กล่าวถึงเรื่อง ภาวะผู้นำ จึงเกิดคำถามว่า ๑) คุณลักษณะของผู้นำดี หรือ ผู้นำที่เหมาะสมของพระสังฆาธิการผู้ทำหน้าที่ปกครองในสังกัดคณะสงฆ์ภาค ๘ จะต้องมีความรู้แนวทางในการพัฒนาหรือปรับตัวเช่นไรจึงจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ๒) จะยังประโยชน์สูงสุดให้เกิดขึ้น ในขณะที่เป็นผู้นำพาองค์กรสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ด้วยวิธีการใด และ ๓) จะเป็นผู้ที่มีส่วนขับเคลื่อนหรือนำพามาซึ่งความเจริญและความผาสุกให้กับองค์กรคณะสงฆ์ได้อย่างไร ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้สนองกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเลยและคณะสงฆ์ภาค ๘ มาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจ เกิดความสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘” ทั้งนี้เพื่อผลานิสงค์แห่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และส่งผลให้ศาสนา สังคม ประเทศชาติ เจริญสถาพรยิ่งขึ้นในกาลต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘

๑.๒.๒ เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสมในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอการบูรณาการในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๘ ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การประยุกต์หลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เหมาะสมในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การบูรณาการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งขอบเขตดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ประกอบด้วย

- ๑) ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ
- ๒) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ
- ๓) ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์
- ๔) ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป
- ๕) การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วยหลักธรรม ทศิยปาปปริกสูตร และ สังฆโศภณสูตร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑. พรรษา
๒. อายุ
๓. ระดับการศึกษา
๔. ระดับผู้ปกครอง
๕. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชากรที่ใช้ในการศึกษา

๑) **เชิงคุณภาพ** ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งหมด ๑๕ ท่าน

๒) **เชิงปริมาณ** ได้แก่ พระสังฆาธิการผู้ปกครองตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสวัดขึ้นไปในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ใน คือ จังหวัดเลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ รวมทั้งสิ้น ๒๘๗ รูป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในเขตพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘ ประกอบด้วย ๖ จังหวัดคือ จังหวัดเลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การดำเนินการครั้งนี้ผู้ทำวิจัยมีขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๕๖ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๕๖ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการปกครอง มีชั้นลำดับคือ ๑. เจ้าคณะภาค^{๑๔} ๒.เจ้าคณะจังหวัด ๓. เจ้าคณะอำเภอ ๔. เจ้าคณะตำบล ๕.เจ้าอาวาส

^{๑๔} ปัจจุบันมีเขตการปกครองคณะสงฆ์ ๑๘ ภาค.

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลมีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถ มีศิลปะวิธีที่ชักนำผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยความเต็มใจ

การพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๘ (มหานิกาย) หมายถึง พระสังฆาธิการผู้ปกครอง ระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ในเขตปกครอง ๖ จังหวัด คือ เลย หนองบัวลำภู หนองคาย อุดรธานี สกลนคร และบึงกาฬ

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมที่นำมาพัฒนาภาวะผู้นำสงฆ์ในที่นี้คือ หลักคุณลักษณะผู้นำที่ปรากฏในหุติยปาปณิกสูตร คือ ผู้นำจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

๑) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับหรือรุกได้อย่างไร

๒) วิรุโธ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ

๓) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ดำรงตนที่ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น และหลักคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำที่ปรากฏในสังฆโสภณสูตร เป็นสูตรที่แสดงถึงลักษณะคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่า

๓.๑) วียตโต เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ

๓.๒) วินีโต เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี

๓.๓) วิสารโท เป็นผู้กล้าหาญ

๓.๔) พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ความจำดี

๓.๕) อัมมานุจัมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรม มีคุณธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๘

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาภาวะผู้นำ

๑.๗.๓ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๘

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่น ๆ ได้